

ПОПЕРЕДНЄ СЛОВО РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Виносячи в заголовок книги назву “Релігійна свобода”, ми продовжуємо розпочату в 1996 році серію видань, присвячених цій темі. В попередні роки збірники вбирали в себе матеріали, які концентрувалися навколо загальних теоретичних проблем свободи совісті, віровизнання, релігії. Завдяки цим збірникам поняття релігійної свободи увійшло в український вжиток, отримало теоретичне обґрунтування. З’ясовані історичні аспекти релігійної свободи, її суспільні та індивідуальні виміри, законодавче закріплення в українському та міжнародному правовому полі, механізми реалізації та державні гарантії.

На цей раз ініціатори чергової конференції та укладачі нового збірника вирішили з’ясувати, як за умов існування демократичного законодавства в сфері релігійних свобод, відповідної державної політики щодо релігійних організацій і віруючих різних віровизнань досягти реальної рівності всіх релігій перед законом, попередити можливі дискримінаційні заходи щодо тих чи інших церков, зробити незворотними успіхи демократизації релігійного життя в Україні. Крім законодавчої, виконавчої і судової влади, які забезпечують суспільство відповідними законами та реалізують їх впровадження і дотримання у житті, релігійна свобода може і повинна отримувати підтримку від самого суспільства, від суспільних і громадських самоврядних структур, від окремих особистостей. Без суспільної підтримки будь-яка норма нашого життя, а тим більше така, як релігійна свобода, може перетворитися на мертву букву закону, на тягар, на непотрібну вимогу, нездійсненну мрію.

Важливість релігійних свобод і прав людини ще не стала – і це необхідно визнати – загальноусвідомленою в українському суспільстві. Так само, як і наявність очевидного в історії цивілізацій зв’язку між людською гідністю та свободою і суспільно-економічним прогресом. Брак такого усвідомлення не може не хвилювати всіх тих, кому небайдуже майбутнє своєї країни і це занепокоєння покликане втілюватися в конкретну систему дій. Укладачі збірки переконані, що альтернативою релігійній свободі може бути лише цілковите безправ’я, а відтак – і занепад соціуму. Релігійна свобода для обраних з необхідністю перетворюється на несвободу для всіх.

З чого починається утвердження принципів релігійної свободи в сучасному інформаційному суспільстві? Як досвід небагатьох може стати здобутком усіх? Зрозуміло, що особлива роль тут має належати засобам масової інформації. ЗМІ – це потужний засіб впливу на суспільну та індивідуальну свідомість, який (залежно від загальних установок) можна використовувати для сприяння або навпаки – для заборони та обмеження релігійної свободи. Необхідність взаємопорозуміння в релігійній сфері, толеризації суспільства, і не тільки релігійної, а й політичної, етнічної, світоглядної, настільки актуальна, що від ЗМІ сьогодні очікується особлива принциповість, зваженість, відповідальність. Дійсно, а що можуть зробити журналісти в сучасних умовах? Чи є у них свобода писати про свободу, чи вільні вони висловлювати свої оцінки і думки? Чи мають журналісти можливість об’єктивно висвітлювати події релігійного життя, чи достатньо у них джерел інформації? Чи знають вони, де взяти неупереджену інформацію, з ким проконсультуватися, до кого звернутися?

Однією із найвпливовіших структур українського суспільства поки що залишається школа. А як вона, вся система освіти, котра в Україні є переважно світською, утверджує релігійну свободу, як навчає і виховує бути терпимим, толерантним, поважати різні традиції? Які предмети в середній і які курси у вищій школі доносять знання про релігійну свободу, чи потрібні вони учням і студентам? А чи присутня тема релігійної свободи в духовних навчальних закладах, як зберегти в

системі релігійної освіти вірність своїй вірі на тлі знань про інші, чи не загрожує це конфесійним закладам втратою своїх слухачів?

Говорячи про роль церков в утвердженні релігійної свободи, потрібно перш за все з'ясувати, чи зацікавлені вони в тому, щоб існувала така свобода, чи потрібна релігійна свобода церквам? Як церкви розуміють релігійну свободу? Чи готові вони відстоювати її не лише для своєї церкви, а й для інших? Як далеко церкви поширюють вимогу релігійної свободи – одна справа вимагати свободу для протестантів, а інша – для кришнаїтів. Чи однаково опікуються проблемою релігійної свободи історичні і багаточисельні церкви та, з іншого боку, релігійні меншини? Як складаються відносини між віруючими та керівництвом різних релігійних організацій, чи визнають вони право на релігійну свободу кожного? Чи присутня тема релігійної свободи в діяльності Всеукраїнської ради Церков та релігійних організацій, чи сприяє її існування формуванню толерантності між церквами та релігіями? Цікаво дізнатися про факти співпраці релігійних організацій поза Радою церков, чи проявляють самостійну ініціативу без державних вказівок? Чи сприятиме утвердженню релігійної свободи новостворене українське відділення МАРСу (Міжнародної Асоціації релігійної свободи)?

Поза увагою укладачів залишилося багато аспектів означеної проблеми. Думаємо, корисним було б ознайомлення з досвідом сприяння релігійній свободі різних громадських організацій, які останнім часом з'явилися в Україні. Серед них вже згаданий МАРС, Інститут релігійної свободи, Центр релігійної інформації та свободи. Їхня діяльність лише тільки розпочинається в Україні, хоча є вже перші досягнення. Почав виходити інформаційно-аналітичний часопис "Релігійна панорама", організовуються і постійно проводяться зустрічі, семінари, конференції за участю представників різних церков України, журналістів, працівників системи освіти, науковців, державних службовців. Добре було б, якби таких організацій з'явилося ще більше, і не тільки в столиці, а й в регіонах, де особливо важко утверджувати релігійну свободу.

За 10 років незалежності всі так звикли до свободи, а в даному разі до свободи релігій, що вже не уявляють, як можна жити за інших умов. Якось забулися роки тотальних заборон, висилок, знущань. І тільки пам'ятні дати нагадують про репресії проти віруючих. Відновити свободу важко, значно легше її зберегти. Але для цього її потрібно щораз утверджувати.